

รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของ ครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ

The Model of Strengthening the Stability of the Family by Buddhist Integration

แม่ชีวงเพชร คงจันทร์

MaecheeWongphet Kongjan

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: phetcharaporn4@gmail.com

doi:10.14456/jmcpupeace.2016.44

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด พัฒนาการและหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษารูปแบบ ตัวชี้วัด และกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย (3) เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า

หลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนามี 2 หลักการ คือ (1) หลักการปฏิบัติตนตามแนวอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ (2) หลักการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันภายในมีพระไตรลักษณ์เป็นอารมณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และภูมิคุ้มกันภายนอก คือ การปฏิบัติตามหลักทศ 6 ผลที่ได้รับจากหลักการดังกล่าวมี 3 อย่างคือ (1) ได้รับประโยชน์ในโลกนี้ คือ ก่อเกิดความเสมอภาคทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการศึกษา ก่อเกิดความปรองดองในครอบครัว และความผาสุกในการครองเรือน (2) ได้รับประโยชน์โลกหน้า (3) ได้รับประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพาน

รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวสังคมไทยมี 3 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบภายในครอบครัว (2) รูปแบบชุมชนและสังคม (3) รูปแบบนโยบายของรัฐบาล โดยมีองค์ประกอบของตัวชี้วัดมี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 สัมพันธภาพในครอบครัวมี 5 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 2 มี 6 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 3 ความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย มี 6 ตัวชี้วัด องค์ประกอบที่ 4 ความเสมอภาคในครอบครัวมี 3 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดแต่ละตัวได้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับกรณีศึกษาครอบครัวตัวอย่าง และในปัจจุบันมีกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทย อยู่ด้วยกัน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เปลี่ยนความคิดมี 8 วิธี ขั้นตอนที่ 2 สร้างการเรียนรู้มี 4 วิธี ขั้นตอนที่ 3 พัฒนากลไกมี 3 วิธี ขั้นตอนที่ 4 สร้างการมีส่วนร่วมมี 3 วิธี ขั้นตอนที่ 5 ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิสตรีมี 2 วิธี ขั้นตอนดังกล่าวทั้งหมดนี้ถูกขับเคลื่อนโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ มีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ประกอบ คือ (1) ภายในครอบครัว มี 5 วิธี ได้แก่ (ก) เลือกว่าใครที่เหมาะสม (ข) มีความหนักแน่นมั่นคง (ค) ศึกษาหลักการที่ดีให้กับครอบครัว (ง) มีศีลเป็นพื้นฐานในการดูแลครอบครัว และ (จ) ให้ความเคารพและเลื่อมใสตามารดา (2) ภายในชุมชนหรือสังคม มี 3 วิธี ได้แก่ (ก) การเลือกผู้นำชุมชน (ข) การเคารพศรัทธาชุมชนหรือสังคม (ค) การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมของชุมชนหรือสังคม (3) นโยบายของรัฐ มี 3 วิธี ได้แก่ (ก) มีมาตรการทางกฎหมายกรณีบุตรหลานทอดทิ้งบิดามารดาหรือผู้สูงวัย (ข) มีมาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้และปฏิบัติธรรมทุกวันพระ (ค) มีมาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้วันพระและวันอาทิตย์เป็นวันหยุดราชการ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมานี้เป็นพื้นฐานสำคัญต่อรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงเชิงพุทธบูรณาการ เพราะสอดคล้องกับกรณีตัวอย่างครอบครัวทั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สังคมไทย และองค์ประกอบของตัวชี้วัดทุกตัว ตลอดถึงกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยปัจจุบันได้อย่างดี

คำสำคัญ : รูปแบบ, การเสริมสร้าง, ความมั่นคงของครอบครัว, พุทธบูรณาการ

Abstract

The purposes of this research were 1) To study the viewpoint, the development and the principle of supporting the sustainability according the Buddhist view. 2) To study the patterns, the indication and the process of building up the sustainability of family in Thai societies. 3) To propose the pattern of the support to the strength of the Thai families in the pattern of completeness. From the research, it is found as follows:-

The principles of supporting the strength of families according to the Buddhist viewpoint are: (1) the practices according to the Eightfold Noble Path are *Sammā-Ditthi*, *Sammā-Sankappa*, *Sammā-Vācā*, *Sammā-Kammanta*, *Samm-Ājīva*, *Sammā-Vāyāma*, *Sammā-Statī*, and *Sammā-Samādhi*; (2) the principle of enhancing immunities to families which consist of the creation of the internal immunity by having the Three Signs of *Anicca*, *Dhukka* and *Anatta*, and the external immunity of the practice in accordance with the Six Directions. The results from the mentioned principles are the 3 followings: 1) getting benefits in this world of causing social, economic and educational equalities, and harmonies and happiness in families; 2) getting benefits in the next life; and 3) getting the supreme benefit of *Nibbana*.

The process of supporting the sustainability of the present Thai families is of 5 steps:- (1) The change of the viewpoints is of 8 methods (2) The building up of the knowledge is of 4 methods (3) The development of the way of developing the working is of 3 methods (4) The building up of the co-operation is of 3 methods (5) The supporting of the way of approaching the women rights is of 3 methods. This all steps had been working by Ministry of Social Development and Human Security.

The researcher presents the 3 configuration for strengthening Thai families in the integrated Buddhist perspective as follow: 1) The within of 5 means in a family of a) choosing the right spouse, b) being firm and endured, c) learning the right principles to apply in the family, d) having morality as the

base to take good care of the family, and e) paying respect and taking good care of the parents. 2) The within of community or social with the 3 means of a) the choosing of the leader of the community, b) having respect to the rules and regulation of the community or society, and c) having mutual participation and responsibilities in activities of the community or society. 3) The state policies of 3 means of a) having a lawful designation in case of the children abandoning their parents or the elderly, b) having a lawful designation promoting people in learning and practicing Dhamma every Buddhist Holy Day, and c) having a lawful designation for having Buddhist Holy Days and Sundays to be public holidays. These presented configuration well comply with family case studies stated The Model strengthening Thai families in the integrated Buddhist, Thai society, and the factors of every indicator, including the process of strengthening Thai families at present.

Keyword: The Model, Strengthening, the Stability of the Family, Buddhist Integration

บทนำ

ครอบครัวจัดเป็นสถาบันหลักของสังคมมนุษย์ ทุกสังคมย่อมให้การส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยการสร้างสถาบันครอบครัวขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่สำคัญ เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่ให้ทั้งความรัก ความผูกพัน ความอบอุ่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สมาชิกในครอบครัวได้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน รวมทั้งหล่อหลอมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลโดยตรง ครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบบุคลิกภาพ ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล พฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบของสมาชิกที่แสดงออกภายในครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานและมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมในทุกด้านเป็นไปอย่างเหมาะสม (Sitsira-at, 2016 : 3) นอกจากนี้ยังเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการปลูกฝังความเชื่อ สร้างเสริมทัศนคติ กำหนดบุคลิกภาพ วิธีปฏิบัติตนรวมทั้งการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคม ผ่านการสื่อสารทางบวกภายในครอบครัว การสร้างความเข้าใจ ยอมรับและไว้วางใจในครอบครัว การเสริมสร้างเทคนิคการปรับตัวและฝึกการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Jewpattanakul, and Tubkeaw, 2014 : 15)

ปัจจุบันสถาบันครอบครัวไทยอยู่ในขั้นวิกฤตซึ่งมีผลสืบเนื่องจากรูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนไป กล่าวคือในอดีตรูปแบบของครอบครัวไทยมีลักษณะครอบครัวขยาย สมาชิกในครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้า และที่สำคัญมีผู้อาวุโสอาศัยร่วมกับบุตรหลานและให้ความเคารพยำเกรงและเชื่อฟังผู้อาวุโสที่สุดในครอบครัว “เป็นตัวเสริมสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว” ช่วยในการอบรมทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่นภายในครอบครัว อีกทั้งวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ส่วนรัฐบาลใช้รูปแบบการปกครองแบบทศพิธราชธรรมโดยมีหลักศีล 5 แต่ปัจจุบันสถิติครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นมีผลทำให้ครอบครัวขาดความมั่นคงโดยผลจากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2553) (The institution of the family and women’s Affairs offices, 2014 : 5-6) แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่กันแบบครอบครัวเดี่ยว คือ พ่อ แม่ ลูก มีผลทำให้ครอบครัวประสบปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาผู้สูงวัยถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่มาจาก การเปลี่ยนจากภายในและภายนอกที่มีผลต่อความผูกพันในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงจากอดีต (Prachaney, 2015 : 177)

ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำโครงการครอบครัวอบอุ่นและโครงการสายใยแห่งครอบครัวมาเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาประกอบการวิจัยเรื่องนี้ เพราะโครงการดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่ขึ้นตรงต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเป็น

หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านนี้โดยตรงเท่านั้น แต่ยังสามารถทำการรณรงค์ส่งเสริมอย่างเป็นทางการให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน จัดเป็นการหล่อหลอมพื้นฐานทางจิตใจของคนในครอบครัวและสังคมโดยรวมให้รังเกียจความรุนแรงในทุกรูปแบบ ส่งผลสู่พฤติกรรมหรือการกระทำที่หนีห่างจากวงจรของความรุนแรงในครอบครัว และสังคมอันเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมแก้ไขวิกฤตสังคมโลก (Masrungson, 2016 : 240) เหมาะสมกับสังคมก็น่าจะเป็นประโยชน์ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยศึกษาคุณค่านอกตัว คือ สิ่งที่เราให้คุณค่า และ คุณค่าในตัว (Thatsanasri, 2014 : 66) เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ จากสภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความแตกต่างทั้งทางความคิด และกระบวนทัศน์ของผู้คนในสังคมซึ่งเป็นตัวผลักดันให้ผู้คนเกิดความขัดแย้ง และความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มระดับตั้งแต่ความขัดแย้งภายในตนเอง ครอบครัว ชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงความขัดแย้งรุนแรงระหว่างประเทศ (Mansumitrchai, 2015: 162)

จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งในการวิจัยเรื่องนี้เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นระหว่างครอบครัวตัวอย่างที่มีความมั่นคงในสมัยพุทธกาลกับครอบครัวตัวอย่างในสังคมไทยมีลักษณะเป็นเช่นไร โดยจะทำการศึกษาให้เห็นถึงแนวคิด พัฒนาการและหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนานั้นเป็นอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งรูปแบบ ตัวชี้วัด และกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย ทั้งนี้เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการเพื่อให้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งสถาบันทางสังคมนั้นมีความเข้มแข็งมั่นคงต่อไปในอนาคตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด พัฒนาการ และหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบ ตัวชี้วัด และกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวในสังคมไทย
3. เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยนี้ มุ่งศึกษาเรื่องการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและหนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเอกสารทางสังคมวิทยา ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไว้ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงานวิจัยเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า (1) หลักพุทธธรรม ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 สมชีวิตรรม 4 ฆราวาสธรรม 4 (2) สังคมศาสตร์ ได้แก่ จิตวิทยาชุมชน และ (3) นิติศาสตร์ ได้แก่ กฎหมายครอบครัว

2. การวิจัยภาคสนาม

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ทั้ง 4 ภาคของประเทศไทยโดยจะทำการสัมภาษณ์ในเชิงลึก 4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ศิลปิน เกษตรกร ข้าราชการ ได้แก่ วิศวกร พยาบาล ครู และอาชีพค้าขาย ประมาณ 12 ครอบครัว ดังนี้

1) กลุ่มครอบครัวตัวอย่างที่ได้รับรางวัลของโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวของสำนักงานโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว กองงานพระวรชายาฯ จำนวน 3 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวบุญฤทธิ์ ก้านแล้ว สมศักดิ์ ฉายาภูมิ สมโชค บุญทอง

2) กลุ่มครอบครัวตัวอย่างที่ได้รับรางวัลตามโครงการเสริมสร้างครอบครัวร่วมเย็นของของสำนักงานกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จำนวน 4 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวจรรยา ทิศาภาค สมคิด ลาวิชัย รอง คำมูลคติ ปลื้มเทิดเกียรติชาติ

3) กลุ่มครอบครัวทดลอง ซึ่งไม่เคยได้รับรางวัลใดๆ จำนวน 5 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวกุล ศิริวาลัย สนิท สีหมอก มานิตชัย คุณะวัฒนกุล ณรงค์ชัย สุโกมล และภัทรพล บุญอาชาไนย

ผลการวิจัย

การเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการ มีอยู่ด้วยกัน 3 องค์ประกอบ คือ (1) พื้นฐานภายในครอบครัว (2) ภายในชุมชนหรือสังคม และ (3) ระบบการบริหารการปกครองของรัฐ โดยสามารถอธิบายเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในองค์ประกอบทั้ง 3 ดังนี้

1) พื้นฐานภายในครอบครัว

(1) ฐานของบ้าน ก็คือ “ศีลสิกขา” (MQ) เป็นรากฐานเบื้องต้นที่สำคัญของการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ดังที่สมเด็จพระญาณสังวร ฯ ตรัสไว้ว่า ศีลเป็นรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรงเพราะหากรักษาศีลอย่างมั่นคงจะเป็นฐานที่มั่นที่สำคัญของปัญญาหากต้องการอาคาร 3 ชั้น 4 ชั้นขึ้นไปได้ซึ่งต้องมีฐานของบ้านที่แข็งแรง นั่นก็คือ “ศีล” ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวหากดำเนินชีวิตโดยมีศีลเป็นพื้นฐานจึงเป็นตัวเสริมสร้างที่ทำให้ครอบครัวมีความสุข อบอุ่น ปลอดภัย ได้แก่ การมีสัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ สัมมากัมมันตะ หรือเป็นครอบครัวที่เพียบพร้อมด้วย “วุฒิภาวะทางศีลธรรม” หรือเพราะมี “ศีล 5” เป็นพื้นฐานของการควบคุมตนเองไม่ให้ล่วงละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น

(2) เสาบ้าน ก็คือ “จิตตสิกขา” หมายถึง ความมั่นคงหนักแน่นทางด้านอารมณ์ (EQ) คือ การดำเนินชีวิตตั้งอยู่ในความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่การปฏิบัติตนตั้งแต่ยังมีฐานะบทบาทเป็นลูกจนกระทั่งถึงเวลาที่ตนต้องสร้างครอบครัว ยังต้องไม่ประมาทในการเลือกคู่ชีวิต ดังที่โบราณกล่าวไว้ถึงการเลือกคนที่จะมาเป็นคู่ชีวิตว่ามีความสำคัญ เพราะคู่ชีวิตหรือ สามีภรรยาเปรียบเสมือนเสาเอกเสาโทของบ้านและเสานั้นจะต้องมาจากป่าเดียวกัน นั่นก็หมายความว่าต้องมีหลักสมชีวิตธรรม 4 ก้น อีกทั้งยังประกอบด้วยคุณสมบัติพิเศษซึ่งจะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงเพราะเป็นเสาหลักของครอบครัวที่จะต้องประคับประคองเสาต้นอื่นๆ ให้มั่นคงได้ด้วยจึงยังต้องประกอบด้วยหลักฆราวาสธรรม 4 (พระไตรปิฎก เล่ม 15 ข้อ 246 : 354) อีกด้วย ด้วยเหตุนี้จิตตสิกขาจึงหมายถึงเสาบ้านเรือน ที่จะต้องมีทั้งสมชีวิตธรรม 4 และฆราวาสธรรม 4 อีกด้วย และที่สำคัญพร้อมที่จะให้อภัยเมื่ออีกฝ่ายผิดพลาด ในที่นี้จึงหมายถึง สัมมาสติและสัมมาสมาธิในหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ด้วยการดำเนินชีวิตทั้งการพูด การกระทำและการคิดด้วยสติ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางสายกลางอย่างสม่ำเสมอเพื่อก้าวสู่ความเป็นครอบครัวสมบูรณ์แบบ

(3) หลังคาบ้าน ก็คือ “ปัญญาสิกขา” หรือเรียกอีกอย่างว่า “วุฒิภาวะทางปัญญา” (IQ) หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ดำเนินไปด้วยความรู้ ความคิด ความเห็นที่ถูกต้องตามหลักการทางศาสนา พร้อมทั้งปัญญาทางโลกและทางธรรมเข้าใจลึกซึ้งถึงบาป บุญ ความเชื่อความศรัทธาที่มั่นคงต่อการสร้างกุศล ทุกก้าวอย่างของชีวิตมีแสงสว่างคือปัญญาร่วมไปกับเส้นทางเพื่อไปสู่จุดหมายของชีวิตที่เดียวกัน เพราะปัญญานี้จะช่วยให้เข้าใจถึงการรักษาศีลซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตนั้นว่า ปฏิบัติเพื่ออะไรมีอะไรเป็นเป้าหมาย อย่างถูกต้องไม่มุงงายตามหลักกรรมและผลของกรรมอันเนื่องมาจากการรักษาหรือการละเมิดศีลนั้นเป็นอย่างไร มีความกตัญญูต่อบุพพการีไม่ทอดทิ้งบิดามารดา ด้วยความเชื่อว่าท่านคือพระพรหม พระอรหันต์ บุรพจารย์และอาหุเนยบุคคลของบุตร รู้สำนึกในบาปบุญคุณโทษของการทอดทิ้งหรือล่วงเกิน บุพการีของตนเอง ตามหลักการแห่งการดำเนินชีวิตที่ติงาม มีสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะเป็นแสงสว่างเพื่อการเดินทางให้สู่จุดหมายอย่างปลอดภัย ดังนั้น ปัญญาสิกขาจึงเปรียบหมายถึง “หลังคาบ้าน” ที่คอยกำกับทั้งศีลสิกขา และจิตตสิกขาไปพร้อมกันได้อย่างงดงาม และขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ เมื่อมีฐานมีเสาบ้านก็ต้องมีหลังคาบ้านเสมอ จะเป็นหลังคาบ้านแบบไหนแล้วแต่ยุคสมัยหรือความนิยมของผู้สร้างที่จะตัดแปลงตามความชอบหรือถนัดของตนเอง

2) ภายในชุมชนหรือสังคม

(1) ตัวประสานส่วนประกอบต่างๆ ของการสร้างบ้านให้มั่นคงมากยิ่งขึ้น เพื่อให้บ้านเป็นบ้าน หรือเพื่อให้ครอบครัวเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อาทิ หากเป็นบ้านไม้ก็จะเป็นตะปู หากเป็นบ้านปูนซิเมนต์ก็จะเป็นส่วนประกอบทราย หิน ปูน น้ำ รวมไปถึงฝ้าบ้าน ส่วนประกอบหลายอย่างเหล่านี้จึงหมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างเหมาะสม ได้แก่ ความรับชอบชีวิตร่วมกัน การทำหน้าที่ของตนเองให้ตรงตามสถานภาพที่มี อาทิ บิดามารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรธิดา หรือบุตรธิดาพึงปฏิบัติต่อบิดามารดาของตนเอง เพราะการทำหน้าที่ต่อกันเช่นนี้ทำให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ทำให้สัมพันธภาพในครอบครัวมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น และในขณะที่ทำหน้าที่ของตนเองอย่างมีให้บกพร่องนั้นก็กระทำไปด้วยสติสัมปชัญญะด้วยความไม่ประมาท เข้าใจกฎธรรมชาติ โดยมีพระไตรลักษณ์เป็นอารมณ์

(2) มีความชัดเจนในการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เปรียบได้กับ “รั้วบ้าน” เพราะรั้วบ้านไม่เพียงแต่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงอาณาเขตของบ้านแล้ว ยังเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชนหรือสังคมอีกด้วย ดังนั้น รั้วบ้านแข็งแรงมั่นคงก็เหมือนชุมชนที่เข้มแข็ง ด้วยการสร้างหรือเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความรู้ของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น มีการรับฟังข้อมูลข่าวสาร การแสดง

ความคิดเห็น แนะนำข้อคิดต่างๆ พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน มีการวางแผนพัฒนาการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องพร้อมกับติดตามผลการดำเนินงานของชุมชน ทุกคนมีความเคารพศรัทธา และมีสัมมาคารวะต่อกันตามวัยวุฒิ จึงเป็นตัวเสริมทำให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันทางที่ดีได้ต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ดังนั้น จึงเปรียบเหมือนนโยบายของชุมชนหรือสังคม ที่สมาชิกในชุมชนต้องปฏิบัติร่วมกัน ตลอดทั้งประสานงานระหว่างภาครัฐกับชุมชน

3) ระบบการบริหารการปกครองของรัฐ

ในที่นี้หมายถึง “ร่วมเงาของต้นไม้ใหญ่” เปรียบเสมือนนโยบายของรัฐบาลที่คอยให้การส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว การทำงานของชุมชนหรือสังคม ให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่วางไว้เพื่อให้บรรลุตามที่ต้องการ อาทิ การมีมาตรการทางกฎหมายกรณีบุตรหลานทอดทิ้งบิดามารดาหรือผู้สูงวัย การมีมาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้และปฏิบัติธรรมทุกวันพระ การมีมาตรการทางกฎหมายส่งเสริมให้วันพระและวันอาทิตย์เป็นวันหยุดราชการ โดยมาตรการเสริมสร้างของรัฐดังกล่าวนี้ สามารถติดตามผลงานได้จากการคัดเลือกครอบครัวตัวอย่างในแต่ละปี สถิติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในแต่รอบปี การประเมินผลการทำงานของชุมชนท้องถิ่น หรือหน่วยงานพัฒนาองค์กรชุมชนของรัฐ

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงครอบครัวในสังคมไทยในอดีตและปัจจุบันว่า มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบริบทหรือสภาพทางสังคมการบริหารปกครองบ้านเมือง โดยในอดีตนั้นพระมหากษัตริย์ วัด ชุมชนหรือสังคม และประชาชน (ครอบครัว) มีการทำงานที่ประสานกันเป็นระบบเป็น 3 เสา แต่ปัจจุบันรัฐบาล สถาบันสงฆ์ต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่ไม่ประสานกัน บทบาทของพระสงฆ์ต่อชุมชนน้อยลงแต่ผู้ที่เข้ามามีบทบาทแทนคือหน่วยงานของรัฐ อาทิ ศูนย์พัฒนาครอบครัวและชุมชน เป็นต้น โดยมีหน้าที่ (1) จัดทำแผนปฏิบัติการในลักษณะบูรณาการ เพื่อการพัฒนา ป้องกันแก้ไขปัญหาคือครอบครัวกับกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม (2) ร่วมประชุมคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ (3) ส่งเสริมการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของครอบครัวในชุมชน (4) สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว (5) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายครอบครัวในชุมชน (6) จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสถาบันครอบครัว (7) จัดบริการให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาครอบครัว (8) จัดหางบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน

พัฒนาสถาบันครอบครัว (9) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ (10) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ทำให้บทบาทของวัดหรือชุมชนซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนหายไปจากสังคมไทยปัจจุบัน จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้รูปแบบครอบครัวในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป

สรุป

รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ มีหลักการเสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคงโดยมีหลักการสำคัญ 3 องค์ประกอบด้วยกันเป็นพื้นฐานรองรับ อาทิ การเสริมสร้างภายในครอบครัว การเสริมสร้างชุมชนหรือสังคมให้เข้มแข็งและการเสริมสร้างเชิงนโยบายของรัฐบาล ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมานี้อุปมาเปรียบเทียบกับเห็นเป็นรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวเชิงพุทธบูรณาการได้ด้วยภาพที่ชื่อว่า “รูปแบบครอบครัวอบอุ่นเชิงพุทธบูรณาการ” ด้วยการเปรียบเทียบตั้งแต่รากฐานของบ้านด้วยสิลสิกขา ได้แก่ ศีล 5 ตัวบ้านจิตตสิกขา ได้แก่ สมชิวีธรรมและฆราวาสธรรม หลังคาบ้านปัญญาสิกขา ตัวประธานของบ้าน ได้แก่ ทิศ 6 รั้วบ้าน ได้แก่ การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและต้นไม้ใหญ่ภายในบริเวณบ้าน ได้แก่ การเสริมสร้างเชิงนโยบายของรัฐบาล

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ “รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้นำประเทศ องค์กร สถานการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการปลูกฝังศีลธรรมเด็กและเยาวชนให้กับสังคม ควรมีความตระหนักร่วมกันและให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ดังนี้

1) มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งน่าจะมีสาขา “ความมั่นคงของครอบครัว” โดยให้อยู่ใน (ร่าง) หรือนโยบายของมหาวิทยาลัยสงฆ์ด้วย เพราะมหาวิทยาลัยดังกล่าวมานี้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังศีลธรรมซึ่งถือว่าเป็นเจ้าของสวนเลยทีเดียว แต่เมื่อพิจารณาอย่างพิเคราะห์มหาวิทยาลัยดังกล่าวกลับไม่มี “สาขาความมั่นคงของครอบครัว” อยู่ในสาขาวิชาของ

แต่ละสาขาและแต่ละคณะของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้น่าจะมี “วิชาความมั่นคงของครอบครัว” อยู่ในรายวิชาบังคับของแต่ละสาขาด้วยที่ไม่ได้เลือกเป็นวิชาเอก ในระดับปริญญาตรี และสาขา “ความมั่นคงของครอบครัว” ในระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตไว้ในหลักสูตรด้วย

2) ให้การยกย่องบุคคลที่เข้ามาบวชเป็นบรรพชิตทั้งฝ่ายภิกษุและแม่ชี ซึ่งได้ลาสิกขาไปครองเรือน และได้นำหลักธรรมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาปฏิบัติไปเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น มั่นคง ให้ปรากฏเป็นตัวอย่างเหมือนการมอบกิตติมศักดิ์กับบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับสังคม เพื่อเป็นครอบครัวตัวอย่างให้กับสังคมโดยออกสื่อครอบครัวผู้ผ่านการบวชเรียนจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา รูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า งานวิจัยนี้สามารถศึกษาต่อยอดประเด็นนี้เพิ่มเติมได้ดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์และปัจจัยคัดสรรความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ

2) ศึกษาวิเคราะห์การศึกษาและพัฒนาารูปแบบหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวไทยเชิงพุทธบูรณาการ

References

- Jewpattanukul, Y. and Tubkeaw, T. (2014). The Development of Resolving Family Conflict Guideline for Prevention of Thai Youth Alcohol Consumption. *Journal of Faculty of Nursing Burapha University*. 22(2), 15-27.
- Mansumittrchai, P. (2015). Mercy Message : A Path to Peach. *Journal of MCU Peace Studies*. 3(1), 162-175.
- Masrungson, P. (2016). Family Violence Management in Integrative Buddhist Perspective. *Journal of MCU Peace Studies*. 4(1), 221-242.

- Prachaney, C. (2015). Family Communication Patterns, Lifestyles, and Attachment Styles that Affect the Social Networking Behavior and Game Addiction Behavior among Thai Teenagers in Bangkok Metropolitan Area. **Journal of Behavioral Science**. 21(1), 175-191.
- Sitsira-at, S. (2016). A Study of Family Cohesion of Pre-cadet. **Journal of MCU Peace Studies**. 4(1), 1-17.
- Thatsanasri, S. (2014). Religious Conflict Management : The Case of Buddha's Religion Publishing. **Journal of MCU Peace Studies**. 2(2), 57-68.
- The institution of the family and women's Affairs offices. (2014). **The family situation report and proposals for development Thailand B.E 2556**. Bangkok: three point one four